

Sisäministeriö
Maahanmuutto-osasto
SM008:00/2012

Luonnos hallituksen esitykseksi eduskunnalle laeiksi kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta annetun lain ja ulkomaalaislain 52 b ja 52 c §:n muuttamisesta

Pakolaisneuvonta ry:n lausunto

Pakolaisneuvonta ry kiittää mahdollisuudesta lausua ehdotetuista lainmuutoksista jo luonnosvaiheessa.

Pakolaisneuvonta pitää tärkeänä, että ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmää kehitetään ja luodaan säädöspohja. Säädöstasolla erillislaki olisi ollut paras vaihtoehto.

Lausunnossa keskitytään esityksen kohtiin, joiden osalta on tarvetta tarkennuksiin ihmiskaupan uhrin tunnistamisen ja oikeuksien turvaamiseksi. Lausunnossa luonnosta tarkastellaan erityisesti kansainvälistä suojelua hakevien näkökulmasta.

Yleistä

Ihmiskaupan uhrien osalta on olennaista myös laintasolla ja kaikissa vaiheissa (mm. tuki ja neuvonta, henkilökunnan koulutus, päätöksenteko) ottaa huomioon uhrien haavoittuva asema ja luottamuksen merkitys. Auttamisjärjestelmässä on ensisijaisesti kyse uhrien auttamisesta.

Säädöstasolla, lainvalmistelussa, koulutuksessa ja käytännön tasolla on huomioitava paremmin heikoimmassa asemassa olevat, traumatisoituneet ja ns. pelkäävät uhrin. Erityisesti ns. pelkäävien uhrien osalta on minimoitava ne seikat, joiden takia ihmiskaupan uhrin eivät halua turvautua uhreille tarkoitettuihin palveluihin. Uhreilla on usein lukuisia syitä olla luottamatta viranomaisiin tai kehenkään. Tyypillistä on myös se, että uhri ei itse miellä olevansa ihmiskaupan uhri. On erittäin tärkeää varmistaa tosiasiallinen mahdollisuus toipua, vapautua ihmiskauppioiden vaikutusvallasta ja harkita yhteistyötä viranomaisten kanssa. Uhrille on turvattava riittävä toipumis- tai harkinta-aika sekä tuolloin aktiivinen tuki ja neuvonta.

Säädöstasolla, lainvalmistelussa, ohjeistuksissa ja koulutuksessa tulee painottaa, että apua tulee antaa heti kun syntyy epäily, että henkilö on saattanut joutua ihmiskaupan uhriksi.

Pakolaisneuvonnan kokemuksen mukaan kynnys auttamisjärjestelmään ottamisessa on tällä hetkellä liian korkea ja kynnys poistaa auttamisjärjestelmästä taas usein liian matala. Auttamisjärjestelmä on liiaksi sidoksissa rikostutkintaan. Pakolaisneuvonnan tiedossa on myös useampia tapauksia, joissa ihmiskauppaan ja ihmissalakuljetukseen viittaavien tekojen kohdalla tutkintaa ei ole edes aloitettu sen takia, että rikos on pääosin tapahtunut ja päätekijät ovat ulkomailla tai uhri ei ole heti osannut tai uskaltanut antaa riittävän tarkkoja yksityiskohtia tekoon ja tekijöihin liittyen.

Pakolaisneuvonna käytännön työssä toistuvasti esille noussut huolenaihe on se, että erityisesti traumatisoituneiden uhrien kohdalla hoito ja tuki - sekä erikoistuneet asiantuntijapalvelut että peruspalvelut - ovat riittämättömiä. Näin sekä kansainvälistä suojelua hakevien vastaanotossa että auttamisjärjestelmässä. Erityisen ongelmallista on mielenterveyshoidon saatavuus. Erikoistunutta hoitoa ei ole lähellekään riittävästi saatavilla. Joissain vastaanottokeskuksissa ei ole käytännössä mitään mahdollisuutta päästä mielenterveyshoitoon. Kansainvälistä suojelua hakeneiden uhrien kohdalla auttamisjärjestelmään ottamista ei usein huomaa mitenkään käytännön tasolla. Käytännön ongelmana on ilmennyt myös se, että auttamisjärjestelmän uskottavuusarviointi vaikuttaa sekä Maahanmuuttoviraston päätökseen kansainvälistä suojelua ja oleskelulupaa koskevassa asiassa että toisinpäin. Lisäksi epäiltyjen uhrien kuulemiseen liittyviä menettelyjä ja esimerkiksi kirjaamismenettelyjä tulisi kehittää.

Pakolaisneuvonnan käytännön työssä on tullut toistuvasti ilmi, että myös uhrin tunnistamisessa on edelleen paljon parannettavaa.

Toipumisaika ja sen oikeusvaikutukset (vastaanottolaki 36 §)

Luonnos sisältää virheellistä tietoa vastuunmäärittämisasiäsetuksen soveltamisesta tilanteissa jos ihmiskaupan uhriksi epäillyn kohdalla toinen jäsenvaltio on vastuussa kansainvälistä suojelua koskevan hakemuksen tutkimisesta. Luonnoksen sivulle 31 on kirjattu, että jos ilmenee, että vastuunmäärittämisasiäsetuksen nojalla toinen jäsenvaltio on vastuussa hakemuksen tutkimisesta, on Suomella velvollisuus siirtää hakija kyseiseen jäsenvaltioon. Kohta tulee muuttaa vastaamaan vastuunmäärittämisasiäsetusta.

Vastuunmäärittämisasiäsetuksen mukaan jäsenvaltio ja siis myös Suomi voi aina päättää käsitellä hakemuksen, vaikka se ei ole vastuunmäärittämisasiäsetuksen mukaan vastuussa hakemuksen käsittelystä. Lisäksi myös esimerkiksi ehdottomat palautuskiellot voivat estää palauttamisen toiseen jäsenvaltioon, joka vastuunmäärittämisasiäsetuksen mukaan olisi vastuussa hakemuksen käsittelystä.

Harkinta-ajasta päättäminen (ulkomaalaislain 52 c §)

On rajattava selkeästi, että auttamisjärjestelmä antaa ainoastaan epäillyn uhrin henkilötiedot ilmoittaessaan harkinta-ajan antamisesta, jatkamisesta tai keskeyttämisestä. Ilman selkeää rajausta tietojen antaminen on omiaan vähentämään erityisesti pelkäävien uhrien hakeutumista auttamisjärjestelmään.

Marjaana Laine
toiminnanjohtaja
Pakolaisneuvonta ry